

ALTERNATIVER TIL KRIG MOD IRAK

Af Else Hammerich, februar 2003

Krig er intet alternativ

For mange af os er krig som metode til at løse politiske problemer noget utænkeligt, uciviliseret, forældet. Som Gerhard Schröder sagde i sin begrundelse for at modsætte sig angrebet på Irak: *krig må aldrig opfattes som en brugbar politisk metode.*

Denne holdning præger hele fredsbevægelsen og udtrykkes f.eks. i mange af de over 100 slogans, som findes på en enkelt demonstration for fred i San Francisco i januar 2003:

War is stupid

Not in my name

Big boys use words

War is simply not healthy

This war is wrong

Basta, enough

Eller, mere alvorligt: *put an end to war, or war will kill mankind.*

Men vi må nu tænke det utænkelige, for krigen er virkelig og den nærmer sig alt for hastigt. Konsekvenserne er dystre. En FN-rapport forudsiger flere hundrede tusinde op til 500.000 døde i krigens første faser. Angsten er der allerede blandt Iraks børn og Amerikas mødre, og derefter lidelser, meningsløs ødelæggelse, endnu mere had. Der er meget, man kan frygte, når man ser tilbage på de sidste to krige, Vesten førte mod Østen: Den første Golfkrig var i al ubemærkethed en atomkrig – med brug af forarmet uran. Derfor dør børn i Irak i dag af leukæmi og medfødte misdannelser. Veteraner i USA bliver syge. Og hvad blev opnået? Vel ikke meget, for en ny krig er åbenbart nødvendig og Saddam Hussein fortsætter sit brutale diktatur. 12 års sanktioner har ikke svækket men styrket ham: han kan nu bruge mad-rationeringen til at stramme grebet om befolkningen.

Heller ikke i Afghanistan opnåede man stort andet end mere fattigdom og fjendskab. Den regering, USA fik indsat, styrer kun et begrænset areal omkring Kabul, krigsherrerne fører krig, kvinderne går stadig i burka, al Qaeda eksisterer, Taleban vokser i det skjulte, og grobunden for ny terror breder sig.

Alternativer til hvad? Hvilken krise?

Det første alternativ til en krig er derfor et simpelt nej: undlad at udføre angrebet på Irak. Strategien er enkel: hvis krigsmodstanden i USA og i verden vokser, og allianceparterne i Europa og i FN's Sikkerhedsråd falder fra på grund af en oprørt offentlighed og professionel modstand – så er der en vis chance for, at planerne opgives.

Men er det nok at sige nej? Mange mennesker i Vesten er både bekymrede og forvirrede over verdens tilstand, mediebildet og risikoen for terror. De spørger "jamen, er der nogen vej udenom?", når man taler imod krigen – "har du andre forslag?" Hvordan kan tingene ordnes uden militær indsats? Så er det, jeg må tænke: hvilke ting er det, der skal ordnes? Hvilke problemer er det, der skal løses? Hvad er krigens projekt? Hvad handler den krise om, der skal afhjælpes? *What's really going on?*, som en amerikansk demonstrant spørger på sit skilt.

Hvilken krise – krigens mange projekter

Der er mange skjulte og åbenlyse motiver for at føre denne krig, sagte og usagte motiver. Nogle motiver er nok mest til brug for den psykologiske oprustning, andre er mere autentiske. Men der er mange. Det fremgår af officielle statements, medier og strømmen af e-mails fra internationale fredsnetværk.

Nogle direkte og indirekte hensigter bag det militære angreb på Irak:

- at afvæbne Irak, især hvad angår masseødelæggelsesvåben
- at befri irakerne for Saddam Hussein og skaffe dem frihed & demokrati, "befrielseskrigen"
- at gøre verden til et sikrere sted
- at bekæmpe ondskab i almindelighed
- at bekæmpe terrorisme i særdeleshed ved et forebyggende angreb
- at sikre USA's og Vestens olieforsyninger
- at styrke Bush's regering indadtil
- at cementere USA's verdensherredømme
- at presse muslimske lande til at acceptere USA's og Israels interesser i Mellemøsten
- at afprøve nye våbentyper

Til hvert af disse motiver har den amerikanske fredsbevægelse sine skæve kommentarer, f.eks.:

Olie: *how did our oil end in their soil?*

Bekæmpe terrorisme: *how to create a million terrorists: bomb Iraq!*

Bekæmpe ondskab: *stop this cowboy shit!*

Masseødelæggelsesvåben: *this war is a weapon of mass destruction*

Nogle af krigens projekter er mere reelle end andre, men de er alle en del af en ordkrig, der føres nu. De er med i mediebildet, og de er med til at skabe det mentale og følelsesmæssige beredskab for angrebet på

Irak. At udpege et af dem som det eneste og sande motiv bag krigen er næppe holdbart. De er alle i spil på forskellige niveauer.

Der er en udtalt moralsk tone over Bushs og Blairs sprogbrug i denne sag, for det kræver et etisk rationale at få folk til at støtte krige. Samtidig er nogle af motiverne af en sådan art, at de kun vanskeligt kan retfærdiggøre et militært felttog med de menneskelige lidelser, det vil medføre. F.eks. at føre krig for at få brændstof til den rige verdens overforbrug. Eller for selv at blive på magten. Eller for at afprøve ny våbentechnologi. Disse motiver unddrager sig konstruktive alternativer. I hvert fald bliver alternativerne meget langsigtede:

At sikre olieforsyningen: nogle alternativer kunne være rimelige handelsaftaler, at nedskære energiforbruget og at udvikle bæredygtige energikilder.

At sikre sin interne magtposition: et forslag kunne være at øge vælgernes sociale tryghed og få styr på økonomi, spekulation og svindel.

Disse forslag indebærer lange og vanskelige politiske processer. I den optrappede konflikt, vi nu befinder os i, ville mange nok mennesker indvende: jamen hvad kan der gøres lige her og nu – hvordan kan *denne* krise gribes an?

Sikkerhed – et fælles motiv

Af alle krigens projekter er *sikkerhed* det mest solide, omfattende og fælles til at foreslå alternativer ud fra. Sikkerhed er et fundamentalt behov for både tilhængere og modstandere af denne krig. Sikkerhed er en menneskeret, *alle mennesker har ret til liv, frihed og sikkerhed* (art. 4 i verdenserklæringen om menneskerettigheder). Sikkerhed er lige vigtig for en familie i New York og en i Bagdad.

At gøre verden til et sikrere sted – det er hvad USA og UK siger om årsagen til at føre denne krig. I det støttebrev til USA, som Anders Fogh Rasmussen underskrev, er begrebet sikkerhed også klart det vigtigste argument for en hård linie: *Vort mål er at opretholde fred og sikkerhed ved at sikre, at dette regime giver afkald på sine masseødelæggelsesvåben.*

Sikkerhed er ikke den eneste grund til at starte krigen, og ikke nødvendigvis den egentlige grund – men det er den grund, der oftest anføres af initiativtagerne. Og jeg tror det klogeste at gøre, når der skal findes alternativer, er at tage dette motiv helt alvorligt.

Mange mennesker i USA og Europa ved, at der er andre hensigter med krigen – 72 % af europæere mener, at olien er den egentlige årsag til krigen. Men samtidig er mange europæere bange – 66% mener, at Saddam Hussein udgør en alvorlig trussel mod verdensfreden.

I disse tider frygter folk for deres sikkerhed, og med rette. Folk i Irak er bange for krigen, som nu kan komme inden for uger. Unge mennesker regner ikke med at blive voksne og ingen tør gå i beskyttelsesrum, når sirenerne lyder, for de har oplevet en golfkrig før. Folk i Vesten, især i USA er bange for terror, for de husker 11. september, som var og er forfærdende. De frygter Saddam Husseins biologiske og kemiske våben, for de har igen og igen set fotos af ofrene for de grusomme angreb på de irakiske kurdere. De frygter også fundamentalisme og jihad, for det hører de om hver dag.

Hertil kan man spørge: hvad har det med Irak at gøre? Saddam Hussein er *ikke* fundamentalist, han samarbejder sandsynligvis *ikke* med al Qaeda og Irak udgør sandsynligvis *ikke* på nuværende tidspunkt en trussel mod sine nabolande, endsige USA. Det er ikke ham, der nu truer med krig. Det har han ikke gjort i de sidste 12 år.

Ikke desto mindre bliver alt dette blandet sammen, så mange i Vesten er både bange og forvirrede i denne sag, selv om de ikke bryder sig om krig. Den frygt skal ikke bagatelliseres. Den er en del af det psykologiske univers, som omgiver optrapningen til en krig. Sikkerhed er et problem, fjenderne er linet op, frygten er en realitet. Der er en konflikt. Og krigen nærmer sig.

Det er i denne virkelighed – skabt af politik og medier, at vi får brug for alternativer: Hvordan skabe sikkerhed og tryghed med andre midler end krig? Med midler, der er mere humane og mere effektive end krig? Hvordan kan krigen undgås? Er alle muligheder udtømt?

Hver eneste dag bliver elementerne terrorisme, masseødelæggelsesvåben og Saddam Hussein rørt sammen. Som f.eks. i det støttebrev, Fogh Rasmussen undertegnede: *kombinationen af masseødelæggelsesvåben og terrorisme er en trussel af uoverskueligt omfang. Vi bør alle være bekymrede herfor... vi ønsker at frigøre verden for den trussel, som Saddam Husseins masseødelæggelsesvåben udgør.*

Også de mennesker, der ikke tror på krig som problemløsning, er optaget af sikkerheden og af sammenhængen mellem terrorisme og et angreb på Irak. Mange frygter, at et angreb vil føre uoverskuelig terrorisme med sig: *Det er en kamp mod et uhyre, som får nye hoveder for hvert hoved, som hugges af, som filosofen Ole Thyssen skriver. Det er netop dette uhyggelige perspektiv, som er en drivkraft hos mange krigsmodstandere.*

Det gælder naturligvis især herboende irakere, hvoraf de allerfleste er lige så inderligt imod Saddam Hussein, som de er imod bombardementer af Irak – de har familie i landet og synes i øvrigt, at deres folk har lidt nok under Saddam Husseins diktatur og sanktioner – skal de nu straffes yderligere?

Derfor er behovet for sikkerhed af største betydning for både tilhængere og modstandere af et militært angreb. Det er så at sige en fælles grund.

Nogle pointer fra konflikthåndtering

Ud fra motivet sikkerhed skal her skitseres nogle få og basale ideer fra konflikthåndtering og derefter nogle alternativer, som hænger sammen med disse grundideer: hvad kan vores vestlige regeringer gøre, og hvad kan almindelige mennesker i de civile samfund gøre?

Konflikthåndtering er kapaciteten til at påvirke en konflikt konstruktivt og uden vold, en fortsat proces. Konflikter forsvinder ikke, men kan blive fredeligere gennem denne påvirkning.¹

Upartiskhed er en vigtig pointe i konflikthåndtering. Jamen, hvorfor kritiserer I så ikke Saddam Hussein og foreslår ham at handle mindre destruktivt, kan man spørge. Hvor ligger jeres *loyalitet*? Netop når vi koncentrerer os om, hvad der kan tilvejebringe sikkerhed, kan vi være upartiske – vi holder ikke med nogen af parterne, kun med de civile befolkninger og de soldater fra begge sider, som skal i ilden. Altså krigens ofre og terrorens ofre. Behovet for sikkerhed er den fælles grund.

Og når vi klandrer krigsforberedelserne og kommer med andre forslag, henvender vi os til vores egne regeringer – det er jo dem, vi har forbindelse med, og dem der repræsenterer os – det er så at sige deres handlinger, vi har et vist ansvar i forhold til. Det er dem der – forhåbentlig – er inden for rækkevidde. I modsætning til f.eks. Iraks regering, for ikke at tale om de anonyme terrornetværk.

Den konflikt, vi har for os her er stærkt optrappet, lige før anvendelse af massevold. Den krig, der trues med, er en forebyggende krig, siges det. Ikke en forsvarskrig, men netop en forebyggende krig, som skal skabe sikkerhed og forhindre vold og terror i fremtiden ved at gå til angreb på en potentiel aggressor, og således komme ham i forkøbet.

Ifølge konflikthåndteringsens erfaringer har det store omkostninger at optrappe volden for at stoppe en voldsspiral, som allerede er ved at løbe løbsk. Det er en usikker metode, for der er en betydelig risiko for, at spiralen ikke kan afbrydes med yderligere vold – det vil tværtimod øge fjendtlighederne, føre til gengældelse og fastlåse positionerne i en hårdknude.

En konflikt har tre sider: et stridsspørgsmål, nogle handlinger mod hinanden og nogle holdninger over for hinanden. Når en konflikt trapper op, bliver holdningerne mere og mere præget af had, handlingerne

¹ *Kunsten at løse konflikter*. Center for Konfliktløsning. København 2000

mere og mere kendetegnet ved vold, og stridsspørgsmålet bliver stadig mere fastlåst eller helt utydeligt. Præcis som i USA's konflikt med Irak.²

For at reagere rationelt, når konflikten er sprængfarlig, er der brug for besindighed, frem for en automatisk eskalering, som lader konfliktens flow erobre handlingerne. Besindigheden giver plads til en afvejning af forskellige reaktioner: at slå, at flygte eller at møde situationen og modparten mere åbent. Valget er altid en mulighed. Derfor lyder det ret absurd, når Blair og Rumsfeld siger, at det nu udelukkende er op til Saddam Hussein, om hans land skal angribes. Naturligvis har også USA og Storbritannien et valg – ingen tvinger disse nationer til at føre krig. Ligeledes er det besynderligt at høre vor egen forsvarsminister sukke "hvis det ulykkelige skulle ske...", som om Danmark ikke i det mindste kan vælge i hvilken vægtskål, vi vil lægge vort lod.

Igen og igen kan man høre den retorik fra Washington og London, at det eneste valg, der er levnet os, står mellem at flygte eller at slå. Enten passivt at finde sig i, at Saddam Hussein producerer biologiske, kemiske og måske atomare våben, hvormed han i fremtiden vil true den frie verden. Eller at afvæbne ham med magt ved et forebyggende angreb. Men der findes en tredje mulighed, nemlig at åbne problemfeltet og virkelig at satse på tiltag, som er mindre risikable og mere effektive, hvis det virkelig er sikkerhed, der er målet. De forudsætter stor kløgt, opfindsomhed og kombinationsevne og har den ulempe, at de tager sig ganske uheroiske ud.

Hvis voldsspiralen skal dæmpes og afløses af en proces, der fører til større og mere holdbar sikkerhed, må modpartens voldelige handlinger mødes med mindre voldelige svar. Man må søge at begribe modpartens hadefulde holdninger ved at undersøge deres historiske baggrund. Og selve sagen, stridsspørgsmålene må identificeres og bearbejdes konstruktivt.

Det er også afgørende at skille person fra sag. Vesten stiller skarpt på Saddam Hussein, som omtales som en dæmon og den eneste årsag til elendigheden. Men glemmer, at irakerne ikke er én diktator med overskæg, men 26 millioner mennesker. Irakerne blive glemt og på den måde viklet helt ind i en krig, de ikke har nogen andel i. I konfliktløsning må man se opmærksomt på de mange komplicerede årsager til en strid, ikke stirre sig blind på én person, som tillægges alt ondt – det fører kun til fejlslutninger og ukloge reaktioner.

Det er vigtigt at se mennesket bag fjendens maske – hvis man skaber en irrationel dæmon, som der "ikke kan forhandles med", så ofrer man tryghed og sikkerhed – så vælger man, i dette tilfælde – krigen med alle dens lidelser for civilbefolkning og soldater. Saddam Hussein er en brutal og kynisk diktator, ingen tvivl om det, men han er et menneske med behov, som kan begribes og interesser, som kan forhandles.

² Se Johan Galtungs manual på www.transcend.org

Måske er konflikthåndteringens vigtigste erfaring: oprethold eller genoptag kontakt med modparten! Den vigtigste modgift til krig er kontakt mellem fjenderne – kontakt, forhandling, samtale. *Big boys use words*, kunne man læse ved San Francisco demoen. Situationen kan kun afspændes ved kontakt mellem lederne og kontakt mellem almindelige mennesker. I en optrappet konflikt må den afbrudte kontakt genoprettes. Det kræver arbejde og besvær, men ikke nær så meget arbejde og besvær, som krig kræver. Det kræver også mod – menneskeligt mod til at tage det første skridt og høre på den andens urimeligheder og måske indrømme, at man ikke har ret i alting. Dette har man naturligvis altid vidst og sagt til hinanden: *den, som overvinder sig selv, er større end den, der indtager en stad.*

Hvis det er alt for kompliceret og grænseoverskridende for parterne at tale direkte sammen, og deres positioner er alt for fastlåste, kan man bruge en 3. part – man kan bruge mægling. Det er ofte nødvendigt i store, optrappede konflikter. Men det skal være uddannede, upartiske mæglere med format – ikke tilfældige politikere.

Forenklet udtryk kan krisen nu udspille sig på to helt forskellige måder. Det ene scenario sætter sikkerheden på spil: den hårde konfrontative linie, de forebyggende angreb, med de lidelser, nye fjendtligheder og terrorhandlinger det vil medføre – samt muligheden for at andre stater end USA griber til "forebyggende krige" i fremtiden.

Eller en mere besindig proces påbegyndes, tilskyndet af den folkelige verdensopinion og Tysklands, Frankrigs og Belgiens selvstændige stillingtagen. Denne proces vil bære præg af konflikthåndterende elementer:

- at alle parter behov for sikkerhed er grundlaget
- at voldelige reaktioner som krig og sanktioner erstattes af mere fredelige tiltag, så voldsspiralen bremses
- at grundige analyser fører til forståelse af de egentlige stridsspørgsmål og af modpartens holdninger
- at "den 3. mulighed" vælges: at åbne problemfeltet frem for at flygte eller slå
- at direkte kontakt mellem de stridende parter etableres
- at der ved kommende forhandlinger anvendes professionelle mæglerteams af høj faglig kvalitet

Nogle alternativer

Jeg skal her nævne nogle alternativer til angrebskrig mod Irak, som er i tråd med konflikthåndtering og foreslået af freds- og fremtidsforskeren Jan Øberg, historikeren Poul Villaume og freds- og konfliktforskeren Johan Galtung.

Jan Øberg:

- *Genetablere vestlige ambassader* i Irak på højeste niveau og med omfattende *diplomatisk virksomhed*. F.eks. har Danmark, Sverige og USA ingen ambassader i Irak. Hvordan kan man skabe en Irak-politik uden at tale med de folk, der bor der?
- Så mange som muligt *rejser til Irak* og får kontakt med folk fra deres egen profession for at lære om hverdagen og udvikle ideer: Videnskabsfolk - videnskabsfolk, sygeplejerske-sygeplejersker journalister - journalister, kunstnere - kunstnere, osv.
- Der har endnu ikke været seriøse forsøg på en mæglingsproces. Der burde etableres en *kontakt- og mæglingsgruppe*, som den tidligere våbeninspektør Scott Ritter argumenterede for. Kan det være rigtigt, at FN's 189 lande og deres erfarne diplomater sidder passivt og ser et medlemsland slagte et andet i modstrid med international lov? EU burde have været i stand til at tage et initiativ.
- Der er brug for en regional konference a la Helsingfors-konferencen i 1975 om sikkerhed og samarbejde i Europa, som banede vejen for den kolde krigs ophør. Denne *konference om sikkerhed og samarbejde i Mellemøsten* kunne tage initiativ til en ny FN-ledet fredsproces for Israel/ Palæstina problemet, som er tæt sammenvævet med Irak krisen.
- Virkeliggørelse af en sikkerhedsordning i hele regionen. Den må indeholde og respektere FN's Sikkerhedsråds *resolution 687* om at stater i hele den region skal danne en zone, som er fri for masseødelæggelsesvåben. Dette gælder selvsagt også for Israel.³

Poul Villaume:

- Den nødvendige kamp mod terrorismen er på kort sigt en politisk og efterretningsmæssig opgave. På længere sigt kan terrorismen kun bekæmpes effektivt ved at fjerne de værste *politiske, sociale og økonomiske uretfærdigheder i verden*
- Et vestligt *fredsinitiativ i den israelsk-palæstinensiske konflikt*
- Et generøst Marshall-hjælp lignende hjælpeprogram til den arabiske verden
- At *flerdoble våbeninspektørernes antal, støttet af en FN-styrke*, og give dem den nødvendige tid

³ Jan Øberg: *Iraq. The West needs intellectual armament and conflict resolution*. A speech in Berlin. January 2003.

- *Lempe embargoen mod Irak, som kun har styrket Saddam Hussein*
- *En oversvømmelse af Irak med mad, medicin, kommunikationsmidler og kontakt kunne ophæve befolkningens politiske isolation og nød og gengive dem modstandskraft og ressourcer til at vælte diktatoren⁴*

Johan Galtung:

- *En Mellemøst-konference for sikkerhed og samarbejde. Den samarbejder med Organisation of Islamic Conference (OIC) og arbejder med:*
 - *en fælles OIC-FN våbeninspektion, som fører til åbning af Irak og FN-overvågede valg*
 - *en fælles OIC-FN kampagne for demokrati og menneskerettigheder i regionen*
 - *udestående spørgsmål fra Irak/Iran og Irak/Kuwait krigene*
 - *de første skridt til at behandle det kurdiske problem*
 - *EU som en mulig model for Mellemøsten*
- *Med henblik på konflikthåndtering udpeger Sikkerhedsrådet en *Kommission af Vise Mennesker*, f.eks. Nobel Fredspris-modtagere som Carter, Gorbatsjov og Mandela for at slå bro mellem parternes legitime mål.⁵*

⁴ Information 13.02.03

⁵ *The Iraq conflict: A Transcend perspective.* By Johan Galtung and Dietrich Fischer.
www.transcend.org.